

В.М. Кислий, к.е.н., Сумський державний університет, м. Суми
Т.В. Бондар, аспір., Сумський державний університет, м. Суми

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМНИХ ОСНОВ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ
ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

У статті обґрунтовано необхідність формування наукових основ досягнення високого рівня конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах переходу суспільства на постіндустріальний етап розвитку на засадах системного підходу; запропоновано систему наукового забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств.

Ключові слова: конкурентоспроможність; усталений стан економічної системи; постіндустріальний розвиток; потенціал підприємства; просторова-часова характеристика підприємства.

The necessity of scientific foundations formation to achieve a high level of industrial enterprises competitiveness in the transition society to postindustrial phase of development based on a systematic approach have been grounded; the system of scientific support industrial enterprises competitiveness.

Keyword: *competitiveness; sustainability of the economic system; postindustrial development; enterprises potential; spatial and temporal characteristics of the enterprise of enterprises.*

Вступ

Передумовами переходу суспільства на постіндустріальний етап розвитку є процеси глобальної інформатизації. Поширення інформації зумовлює вищі темпи науково-технічного прогресу. Проте, якщо розглядати розвиток та передумови забезпечення НТП із позицій системного підходу, то виявляється, що не врахованими є фундаментальні основи розвитку Глобальної геосистеми. Проявом домінування такої парадигми розвитку є глобальні екологічні кризи, які ставлять під загрозу подальше існування людства. За цих умов можна стверджувати, що

найважливіше значення в сучасних умовах набуває вирішення екологічних проблем. Постає проблема не тільки інноваційного розвитку, але і забезпечення усталеного довгострокового еколого-економічного розвитку економічних систем різних ієрархічних рівнів та набуття ними статусу конкурентоспроможних на міжнародних та світових ринках. За цих умов набуває вирішального значення формування принципово нових форм науково-технічного прогресу, у рамках яких стає можливим докорінне реформування системи суспільних відносин в рамках системної парадигми розвитку в умовах постіндустріального суспільства.

Основною структурною ланкою національних економічних систем виступають промислові підприємства та їх об'єднання. Тому пріоритетним завданням виступає дослідження наукових основ конкурентоспроможності підприємств як динамічного фактору їх розвитку на основі системної методології. Дослідженням конкурентних відносин в економіці, теоретико-методологічних та науково-методичних основ конкурентоспроможності займалися такі вчені, як О.І. Драган [1], О.В. Лепьохін [2], Л.С. Лісовська, Л.В. Іванець [3], О.Ю. Могилевська [4], М. Портер [5], Р.А Фатхутдінов [6] та інші вчені у тих чи інших аспектах її забезпечення.

Постановка завдання

Дослідження теоретико-методологічних, науково-методичних та прикладних основ забезпечення конкурентоспроможності економічних систем різних рівнів ще не набули статусу однозначного достовірного знання та універсальної концептуально раціональної основи. Дослідження конкурентоспроможності носять дещо фрагментарний характер. Не враховуються положення системного підходу до досліджень основ розвитку. Така конкурентоспроможність носить комплексний характер і враховує природні основи функціонування. Тому метою дослідження є обґрунтування елементів системи наукового забезпечення конкурентоспроможності. При цьому об'єктом дослідження виступають

системні еколого-економічні зв'язки, а предметом – якісно нові наукові основи забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах постіндустріального суспільства сформовані на засадах системної методології.

Методологія

Методологічною основою дослідження є концепція еволюціонізму та синергетичності розвитку, системний, глобальний, комплексний, стратегічний, інтеграційний, логічний та інноваційний наукові підходи, а також методи абстракції, дедукції та синтезу.

Результати дослідження

На першому етапі дослідження наукових основ конкурентоспроможності промислових підприємств доцільно визначити її як наукову категорію. Для цього необхідно перейти від розуміння конкурентоспроможності як форми позиціонування підприємства у зовнішньому середовищі до її глибинної сутності як внутрішньо властивої підприємству характеристики. З цих позицій основою формування категоріального апарату конкурентоспроможності, на наш погляд, мають стати об'єктивні характеристики суспільного буття – категорії простору та часу, а також закономірності формування, функціонування і розвитку систем. З урахуванням вищенаведених положень, конкурентоспроможність є закономірним станом підприємства як системи у діалектичній єдності із окресленою тенденцією розвитку. Закономірним станом підприємства є така його природа, яка сформована з урахуванням закономірностей створення, функціонування і розвитку систем. У джерелі [7] розкривається сутність систематизованих закономірностей систем, зокрема: взаємодії частини і цілого, реалізації, функціонування і розвитку систем, а також цілепокладання. Під час конкретизації елементів закономірного упорядкування стан підприємства із абстрактної категорії переходить у конкретно-наукову, у результаті чого напрями функціонування і розвитку

наповнюються новим змістом. Закономірності систем та закони організації, що наведені у джерелі [6], є основою визначення тенденцій розвитку підприємств.

Закономірний стан підприємства і внутрішньо властива йому спрямованість розвитку є елементами його самодостатності. Тобто розвиток підприємства ґрунтується на обумовленій закономірностями усталеній основі, яка є його силою, потенціалом і має своїм результатом накопичення вільної енергії, резервної потужності тощо. Тому конкурентоспроможність досягається в результаті наявності резервів розвитку, передумовою чого є потенціал підприємства. Важливо зазначити, що конкурентоспроможність є динамічною категорією, тобто має місце зовнішня форма прояву закономірного стану підприємства в результаті реалізації внутрішньої тенденції розвитку. Така зовнішня форма прояву повинна досліджуватися у певних просторово-часових рамках (в рамках ієрархічних рівнів світового господарства та класифікації конкурентоспроможності на коротко-, середньо- та довгострокову).

Для визначення конкурентоспроможності та пов'язаних із нею категорій нами запропоновано цикл відтворення конкурентоспроможності. Етапи циклу представлені на рис.1

Виходячи із сутності конкурентоспроможності та пов'язаних із нею категорій, нами визначено наступні елементи наукового забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах постіндустріальної стадії розвитку суспільства: гіпотеза, концепція та принципи.

Спершу представимо гіпотезу. На нашу думку, конкурентоспроможність має внутрішнє походження і характеризується обумовленого закономірностями, усталеним станом підприємства і загальною тенденцією розвитку. У результаті реалізації закономірної

траєкторії розвитку формується резервна по відношенню до потенціалу (сили) підприємства енергія.

Рис.1 – Цикл відтворення конкурентоспроможності економічної системи

Резервна енергія є основою конкурентоспроможності як форми прояву закономірного стану підприємства на певному етапі розвитку у зовнішньому середовищі. Відповідно, конкурентоспроможність необхідно характеризувати з позицій просторових та часових характеристик, а також етапу життєвого циклу підприємства.

З урахуванням вищенаведеного, концептуальними основами забезпечення конкурентоспроможності підприємств є наступні:

- 1) систематизація та виявлення нових закономірностей формування та реалізації систем. Дослідження системних елементів підприємства, їх сутності та змісту. Імплементация положень закономірного розвитку у процесі проектування чи реструктуризації підприємства. На основі сформованого закономірного стану підприємства досліджується тенденція розвитку, яка вже властива системі *a priori* і трансформується у життєвий цикл підприємства (ЖЦП). ЖЦП є науково - обґрунтованим, якщо побудований на основі законів організації та врахування максимально можливого потенціалу розвитку системи на даному його витку.

2) Завершальними етапом ЖЦП є вичерпання потенціалу функціонуючої системи, тому необхідною перехідною ланкою між старим та новим витком розвитку є реструктуризація і трансформація підприємства для формування нового закономірного стану та іманентної тенденції розвитку. 3) Конкурентоспроможність підприємства є необхідною умовою накопичення потенціалу та резервних можливостей підприємства, а також реалізації наміченої тенденції розвитку. 4) Для стабілізації життєвого циклу підприємства важливим завданням є дослідження законів суспільного розвитку, одним з яких вважається конкуренція.

Згідно з елементною структурою забезпечення конкурентоспроможності підприємств, принципами досягнення її високого рівня є наступні: 1) принцип континууму (безперервне нарощення конкурентоспроможності внаслідок комбінування та варіативності внутрішніх та зовнішніх факторів розвитку); 2) принцип раціональної сталості (розподіл реалізованого потенціалу системи у часі); 3) принцип абсолютної стійкості (формування загальної компетенції підприємства управління власною конкурентоспроможністю; загальна компетенція постає апріорною здатністю підприємства до будь-яких змін у процесі адаптації до зовнішніх умов господарювання чи формування основ майбутнього середовища забезпечення конкурентоспроможності підприємства).

Висновки

Таким чином, дослідження конкурентоспроможності промислових підприємств має враховувати фундаментальні основи розвитку та передбачати надання технічному прогресу науково-обґрунтованих та суспільно значущих рамок. Виходячи з цього, результатами дослідження є наступні положення:

1) уточнено сутність категорії конкурентоспроможності;

2) побудовано схему циклу відтворення конкурентоспроможності у взаємозв'язку із основними категоріями теорії конкуренції та конкурентоспроможності;

3) визначено елементи системи наукового забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств.

- Список літератури:**
1. Драган О.І. Конкурентоспроможність підприємств в умовах технологічної конкуренції: методологічний аспект / О.І Драган // Економіка ринкових відносин. – 2008. – №1. – С.55-59
 2. Лепьохін О.В. Концепція ефективного менеджменту конкурентоспроможності підприємств / О.В Лепьохін // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №12. – С.37-39
 3. Лісовська Л.С., Іванець Л.В. Сучасна парадигма конкурентоспроможності підприємства / Л.С. Лісовська, Л.В. Іванець // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – С. 143-150.
 4. Могилевская О.Ю. Управление конкурентоспособностью промышленного предприятия / О.Ю. Могилевская // Інвестиції: практика та досвід.– 2008. – №8. – С. 35-
 5. Портер М. Конкурентное преимущество: как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / М. Портер; [пер. с англ. Е. Калинина]. – [3-е изд.]. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. – 715с.
 6. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации: учебник / Раис Ахметович Фатхутдинов. – [3-е изд. перераб. и доп.]. – М.: Маркет ДС, 2008. – 432с.
 7. Бутко М.П. Системи і моделі: теорія, методологія, практика: навчальний посібник. – Ніжин: ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", 2007. – 380с. – ISBN 378-966-340-2511